

temet nem kevés számu nagyobb renden levő Magyarjaink is, és ime Gyűjteményemnek már harmadik kötettye el is hagyta a' sajtót bátor még eddig nem kevés kárommal. A' második esztendei folytatásba nem merek más képpen kapni, ha tsak elegendő elő füzetök nem lesznek, hogy pedig félben ne hagy-nám a' munkát, sokan azon érdemes Uraktól, kik külömbféle deputatiokra Pesten egybe gyűltek, meg hagyták, sött igyeke-zetemnek ügyét, némelly T. V. Ispány Urak magokra váltak. Ezek a' Tanátsokból Nagy Váradrol is Jelentésemben teszek említést, olly bizodalomba levén, hogy Tekintetes V. Ispány Úr talál ottan egy valamelly érdemes Hazafinál helet akkor oda küldendő Gyűjteményemnek, ha Váradról is elő füzetöket nyerendek. E' végett alázatosan kérem a' Tekintetes Urat méltotzasson igyekezetünket 's Gyűjteményünket, Annak elő mozdítását a T. N. Vármegyénél eszközölni. Vajha lehetne oly szerentsésen, hogy tudhassam társaimmal együtt, miben lehessen helyheztetni reménységünket.

Én vagyok

A' Tekintetes V. Ispány Urnak

• Alázatos Szolgája

Endrődy János

A' Magyar nyelv és Tudományosságnak Tanítója
a' Pesti Gymnasiumban

Pesten. Szt. György Hav. 5. napján 1793.

[április]

Közli: ENYEDI SÁNDOR

TERSÁNSZKY JÓZSI JENŐ LEVELEI BEREGI TIVADARHOZ

Beregi Tivadar (szül. 1909, *Móron.*) A móri néptanító fia, aki a magyarországi nyomor és szocialista eszméi üldöztetése miatt emigrált Franciaországba, immár ötven esztendeje lelkes terjesztője és ébrentartója a magyar kultúrának Franciaországban.

Emigrációja kezdete óta munkatársa volt a Népszavának, franciaországi tudósításokat küldött a lapnak, míg a háborús események ennek

véget nem vetettek; a francia sajtóban is elsősorban a szocialista lapokban s a kulturális orgánumban dolgozott. Különösen ez utóbbiakban minden alkalmat megragadott arra, hogy a magyar kultúrát, elsősorban a magyar irodalmat népszerűsítse.

Így került kapcsolatba 1949 kora tavaszán Tersánszky Józsi Jenővel is, aki akkor Párizsban járt. Dobossy László, a Magyar Intézet akkori igazgatója létesített kapcsolatot közöttük s Beregi interjút csinált Tersánszkyval, ami meg is jelent az „Opéra” 1949. március 30-i számában, *Un humoriste hongrois à Paris* címen. A beszélgetés során barátságot kötöttek; ennek tanúbizonysága az a tucatnyi levelezőlap, amelyet Tersánszky Bereginek küldött 1949 és az ötvenes évek eleje között. Később a kapcsolat fellazult.

Az alábbiakban a megmaradt levelezőlapok szövegét közöljük.

A szerk.

1. *Postai levelezőlap. Olvashatatlan postabélyegző.
Autográf tinta-írás.*

Kedves Tódorkám! Első sorok a tied, amiket Páris küld nekem. Ezért külön hálás vagyok neked. A könyveket csakis kollektíve adhatom föl az Institute-nak, mert különben körülményes a dolog. Ez még várat magára pár hetet. Mert az újonnan megjelenő regényemet, egy kézikocsi történetét az ostrom alatt szintén mellékelni akarom a többihez. Ugyancsak a cikkeket is egyszerre küldöm el. Eddig a Szabad Szó hozott két nagyobb cikket. Aztán a mai Színház Moziban van állítólag képes cikk. Azonkívül vagy a Csillag, vagy az Új Időkből küldhetek, meg a Népszavának is viszek. De most nagyon be vagyok fogva. Szegény feleségem, aki csókol benneteket, tényleg szörnyű állapotban van. Ma vagy holnap utalják be végre a klinikára. Ma megyek az Elnök fogadására. Tegnapelőtt az Operában néztem meg a ruszkikat. Hát remek művészek, az tény. Ha Bikichcsel beszélsz mondd meg neki, hogy a pasasa nem jelentkezett a papírárt. Mindenkit üdvözlök. Feleségednek kézcsókom és téged ölellek szeretettel:

Jenő

2. *Postai levelezőlap.*
Autográf tinta-írás

F. p. b.: Budapest, 1949. II. 22.

Kedves Komám! Itt vagyok már egészen baj nélkül. Az ígéreteket megtartom, hogy könyvet küldök Neked. De nem külön, mert az körülményes. Az Institute-nek küldök hivatalosan, és azok közt lesz Neked dedikálva egy; esetleg két művem. Te is küldd el a cikket, ha megjelenik. Nagy kedvem van dolgozni, a Párisi tartózkodás csodára fölüdített. Bárcsak sikerülne az ősszel megint eljutnom körötökbe. Feleséged kezét csókolom, téged szeretettel öllelek:

Tersánszky

3. *Postai levelezőlap.*
Autográf tinta-írás

F. p. b.: Budapest, 1949. III. 22.

Kedves Tódorkám,
 nagyon köszönöm a gratulációt. Kiderül velem az élet, ha onnan bármi csekély hír érkezik hozzám. Tudod, hogy a „Paralell” hozta furulyázó fényképemet egy kedves cikkel Gyertyán signálással. A könyveket okvetlen küldöm e héten az Institute-nek, ott keresd meg a magadéit, közöttük. Lelkest nem tudom üdvözölni, mert valami zűr van itt vele, amibe nehéz beleártani magát bárkinek, míg nem tisztázódik. Kandóékat és a francia újságírók közzül azt a szép asszonyt akivel fönn voltatok üdvözölöm. Nagyon lekötelezel, ha csak pár sort is szánsz rám amikor eszedbe jutok. Bikics barátja már átvette a csomagját. Őket is üdvözölöm. Öllelek és kézcsókom kedves nejednek

Tersánszky Jenő

4. *Postai levelezőlap.*
Autográf tinta-írás

F. p. b.: Budapest, 1949. IV. 7.

Kedves Tódorkám! Nagyon-nagyon köszönöm szép cikkedet. Főleg a hely mond sokat szememben, ahol megjelentted. Az Institute-nek már a múlt héten elküldtem a könyveket. Neked is dedikáltam kettőt, vagy hármat. Vedd át Dobossytól. Nem tudom miért nem szán rám néhány sort. Hivatalosan is tudatnia kellene, mint halad a Kakuk Marci francia fordítása. Dehát hallgat. Nem terhellek nagyon ha arra kérlek rázzad ki kissé közönyéből az Intézet intézőségét. Lelkessel bizonyos kis zűrök voltak itt. De elsimult minden. Mára Örvössel találkoztam itt és hallom Gyertyán is itthon van. Őt még nem láttam. Még kapsz tőlem könyveket, hamarosan. De nem hiszem hogy sikerülhet társulatot szervezнем és azzal mennem ki. Talán egyedül igen. Nyár vége felé vettem tervbe. Kézcsókomat add át, mindenkit üdvözlök és téged öllelek:

Jenő

5. *Postai levelezőlap.*
Autográf tinta-írás

Olvashatatlan postabélyegző.

1949. Karácsony napján. Keves jó Tódorkám!

Furán szól és hitetlenség támad rá, hogy lapod volt az *egyetlen* karácsonyi ajándék számomra. Mert olyan képzeteket vert föl bennem, ami nem unalom, nem képmutatás, nem erőszakolt ujjongás, hanem olyasmi, ami valóban érdeklődésemnek az elemi, az egyetlen csemegéje. Te tudod, hogy Párisból amiatt jöttem haza, mert a bejárónőnk azt írta, hogy ha életben akarom még látni feleségemet, akkor üljek vonatra. Hát erre én ezt tettem, mert ha valakivel jóban-rosszban 30 évet tölt el az ember, akkor nem ember, ha a

halálos ágyán cserben hagyja őt. A feleségem 13 hónapja fekszik már a legsúlyosabb és egyre súlyosbodó szívbajjal. Mellette kell lennem! Máskülönben segítenék fordítani a Kakuk Marci című regényemet Párisban, Rose Richardnak. (Nem tudom Dobossy miért nem válaszol levelező lapjaimra. Talán maszlagolták őt rólam marhaságokkal, amiket itt már hallottam magamról néhányat?). Szóval nincs kizárva, hogy ha jobban lesz nejem, vagy pedig a szenvedéseitől megszabadítja a Jó Ég, akkor útnak indulok innen, ahól másként semmi panaszom az életkörülményeimre. Tudod, hogy a pikulázás oda fejlődött, hogy a minisztériumban aktázzák a kézikönyvemet, a kettős sípról? Csekélység, hogy egy itt kiásott, csontból készült, 1354 éves kettős sípnek, pontos rekonstrukcióján eljátszottam egy mostani, pentaton dalt, tökéletesen! Ez nem zeneelmélet és zenetudomány! Kívánságra bárkinek, bárhol megismételhetem. Küldök Neked legutóbbi művemből az Institute útján egyet és öllelek:

Jenő

6. *Postai levelezőlap.*
Autográf tinta-írás

F. p. b.: 1950. jan. 11.

Bp. 950. jan. 11. Drága Tódorkám! Szívből köszönöm jókívánóságaidat az új évre. Szegény betegemre éppen ráfér minden jókívánóság; mert még azóta sem tud leszállani az ágyról. Nekem viszont szószerint: kutya bajom! Azaz egészségemet és jókedvemet nagyobb-apróbb viszontságok nem tudják aláásni. Nem keresett föl egy kartárs, Giacomo Scinto nevű? Szerettem volna, ha találkoztok, mert nagyon rendes gyerek és tőle kapok itt-ott hírt onnan. Főleg nemlegeseket arról, hogy: hová a fészkes fenébe kallódott el, akkora hű-hó után a Kakuk Marci fordítása? A K. Humanite hozott belőle egész oldalt, te is írtál róla és még vagy három nagyobb lap. És most síri hallgatás. Dobossy, aki itt van, azt mondotta,

egy nemzetközi fordító iroda vette át az egész munkát. De további sorsáról nem tudott, sem a vállalatot nem nevezte meg. Ha értesülnél valamiről Todorkám, tudass, nagyon kérek. Mert már úgy néz ki a dolog, mint a megcsalt férj esete. Mindenki tud a botrányáról, csak ő maga nem. De Todorkám, ennél is fontosabb, ha szegény betegemnek *digitalist* tudnál szerezni és küldeni, injekciónak. Mert a francia gyártmány a legjobb. A költségeket valahogy szintén találd ki, hogyan intézzük el. De ha mindez terhes neked, akkor se némulj el és szerezz örömet egy-egy lappal öreg barátodnak aki feleségeddel együtt szeretettel ölel.

Jenő

7. Levél.

Autográf tinta-írás

Bp. 950. márc. 30. Kedves Tódorkám! Kieszelttem végre, hogyan küldjek neked simán egy Kakuk Marcit, a legújabb, negyedik kiadásból. Íme a cím ahol megkapod. *Bureau des Départs Ministère des Affaires Etrangères 37, Quai, d'Orsay*. Máskülönbén változatlan leköt feleségem betegsége és munkába temetkezem főként, itthon, mindennemű munkába. Szótárt csinálok. Zenét csinálok és gyakorlok. Képzeld, legutóbb az én fölfogásomat igazolta egy régészeti lelet. Én megszólaltattam, harmóniákkal egy 1350 éves kettős csontsípót. Noha a zenetörténet Kr. u. 1200-ból származtatja a polifoniát. Mármost egy Aquincumban, Pest mellett kiasott vízi orgona, ugynevezett *hydraulis* szakértője egy készítő, egy mester, maga is azt tartja, hogy lehetetlen 48 darab, kromatikus hangsorú, billentyűs, rúgós és bronzba, vagyis önthető, sokszorosítható anyagba ágyalt síptömeeggel, csakis uni-sonó játszani, mert ez már kimerítené a hülyeségnek legmélyebb állapotát is. Mit szólsz ehhez? Újra kell írni az összes tanönyveket, zenetörténeteket. Csekélység, két furulya dönti

majd el. Ez a hangszerek hamupipőkéje, amit csak szegény, tudatlan emberek és műkedvelők kezelnek, közötté én is, például, aki rájöttem a különös véletlenek során erre a dologra. Tódorkám! Zaklasd Dobossyékat: mi van a Kakuk fordítás-sal? Értesítsenek, vagy értesíts Te egy lapon. Kézcsókom feleségednek és szeretettel öllelek:

Jenő

8. *Postai levelezőlap.*
Autográf tinta-írás

Olvashatatlan postabélyegző

Drága jó Tódorkám! Már rég megkaptad volna az ígért műveimet, ha közben meg nem változik a helyzet. Az Istitute-nek nem lehet simán küldeni most már, csak miniszteriumi engedéllyel és másik intézetnek, vagy aztán még bonyolultabb a Nemzeti Bank útján. Tudod, én be vagyok fogva nagyon időileg és utána járni hivatalos elintézéseknak keserves számomra. De mihelyt ráérek megindítom a dolgot. Boldoggá tennél ha ettől függetlenül írnál néha egy lapot. Dobossyt ölelem, feleségének kézcsókom. Mindnyájatoknak minden lehető jót kívánok. Ja! Találkoztam itt a Magyar ház volt elnökével. Azt mondta, a feloszlítás nem végleges. A társelnök ott van Párisban. Bárcsak már ne távolodnánk, hanem közelednénk egymáshoz. Öllelek Todorkám és kézcsókom add át:

Jenő

9. *Postai levelezőlap.*
Autográf tinta-írás

F. p. b.: Budapest, 1950. VIII. 31.

950. aug. 31. Kedves Jó Todorkám! Már elcsüggedtem egészen azon, hogy még hírt kapjak Tőled. Kétszeres az örömöm, hogy ilyen gyönyörű helyen tudtok nyaralni. Én,

sajnos, nejem betegsége miatt legfőlebb a Lukács fürdőbe, vagy a Margit-szigetre tudok elugrani a strandra egy órácskára. De különben egészen jól vagyok, márhogy testileg. Lelkileg ugyanezt már nem állíthatom magamról. Dehát bírom a dolgokat egyelőre. Azt tudod-e hogy Dobossyval már itt találkoztam és ő úgy tájékoztatott, hogy a Kakuk Marci francia fordítását valami ügynökség, valami nemzetközi vállalat vette át az Institute-től. Nem tudom örölköthet-e ennek? Attól tartok, hogy Mathusálemet kell kitűrnöm a Bibliából, ha meg akarom érni legjobb munkám francia megjelenését. Megelégednék azzal is, ha mint zenész, azaz tibia, vagy aulos virtuóz jutnék főleg anyagi sikerekhez, amint ez most jobb kilátással biztat, tényleg. Ha nem esik nehezedre, írj pár sort. Úgy megörvendeztetsz, mint Tomiban Ovidius Naso a baráti soroknak örült valaha. Kézcsókom kedves feleségednek és szeretettel öllelek:

Jenő

10. Postai levelezőlap.

Autográf tinta-írás

F. p. b.: Budapest, 1951. XI. 22.

Bp. 951. nov. 22. Kedves Jó Tódorkám! Fáj a szívem, hogy kérésedet nem tudom teljesíteni. Az oka egyszerű. Én az 1945–52-ig való magyar irodalmat nem ismerem annyira, hogy tanulmányodhoz adatokat szolgáltatssak. A prózából olvastam keveset. Ez rossz volt. Dehát kis részletből nem lehet megítélni valamit. Száz kötetet pedig nem olvashatok el hirtelen. A lírából többet olvastam. Ez szerintem igenis sok értékeset hozott. Így például ilyen név mint *Kucka* igenis tudott irodalmi értékű, vagyis időálló és a jövőnek szóló hangokat találni költészetében. A színmű irodalmat sem ismerem eléggé. Amit ismerek belőle, az ítéletem szerint gyöngé. De így okvetlen más kartárshoz köll fordulnod, hogy kellőleg tájékoztasson. Én, mint én, szívesen megírok bármit neked

magamról. Hát először is én megkaptam a *legnagyobb polgári kitüntetést* és *Kossuth-díjját is kaptam*. Erkölcsei sikereimmel meg lehetek elégedve. Anyagiakkal kevésbbé. De ez némileg könnyelműségem eredménye is. Viszont a jövőre nézve, olyan nagyszabású munkán dolgozom, aminek nincs köze semmiféle politikai, vagy másmilyen társadalmi áramlatokhoz, mert egy szakmai emlékirat. Zenével foglalkozik kizárólag, és pedig a zenének azzal a válfajával, amelyik egészen különleges és egyéni kutatásom uralja a tárgyat, remélhetőleg azonban általános keretek értékéül is. Mégegyszer bocsánatot kérem azért, hogy támogatásomat nélkülözned kell nagy munkádban, amihez teljes kedvet és sikert kívánok és maradok, feleségednek kézcsókkal, ölelő barátod:

Jenő

Közli: BEREGI TIVADAR